

OPONENTNÍ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Doktorand: **Ing. Tomáš Vacek**

Školitel: prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Oponent: Ing. Jaroslav Halík, MBA, Ph.D.

Název práce: **FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ AGRÁRNÍ ZAHRANIČNÍ OBCHOD ČESKÉ REPUBLIKY**

Osnova posudku:

1. Aktuálnost námětu disertační práce a významnost formulovaného cíle práce
 2. Dosažení stanoveného cíle a úroveň rozboru současného stavu řešené problematiky
 3. Způsob, jak byly použité metody aplikovány a správnost dosažených výsledků
 4. Původnost dosažených výsledků, vědecký a praktický přínos
 5. Prokázání znalostí v oboru a formální úroveň práce
 6. Závěrečné zhodnocení
-

1. Aktuálnost námětu disertační práce a významnost formulovaného cíle práce

Téma agrárního zahraničního obchodu České republiky je vysoce aktuální, obzvláště v současné době, kdy tento sektor celkově roste pomaleji v porovnání s ostatními položkami světového obchodu a zároveň fungování Společné zemědělské politiky Evropské unie výrazně ovlivňuje vývozy a dovozy českých agrárních subjektů, které jsou z více než z 90 procent závislé na jednotném trhu.

Autor se ve své disertační práci zaměřuje na analýzu vývoje a identifikaci hlavních faktorů ovlivňujících český vývoz agrárních produktů na evropský a světový trh v období let 2000 až 2019. Rozhodl se sledovat změny ve struktuře obchodovaných komoditních agregací ve vztahu k nejvýznamnějším obchodním partnerům (Belgie, Francie, Itálie, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko a Velká Británie) a vytyčil si za cíl zformulovat sadu doporučení, která by mohla vést ke zlepšení pozice českého agrárního obchodu a k jeho větší diverzifikaci.

Takto formulovaný cíl považuji za vhodný, jasně formulovaný a dosažitelný pomocí empirických dat a ekonomicko-statistických modelů, které autor shromáždil a aplikoval.

V tomto kontextu považuji tuto disertační práci za společensky prospěšnou a vhodnou jak pro vědecké bádání v rámci doktorského studijního programu Ekonomika a management,

oboru Podniková a odvětvová ekonomika, tak i pro využití v praxi agrárního sektoru ČR na vládní i podnikové úrovni.

2. Dosažení stanoveného cíle a úroveň rozboru současného stavu řešené problematiky

V první části své disertační práce doktorand zvolil tradiční přístup, opírající se o vysvětlení základních specifík agrárních trhů, přínosů zahraničního obchodu, nástrojů protekcionistické politiky státu, mezinárodních obchodních dohod, fungování vnitřního trhu EU a uplatňování principů evropské Společné zemědělské politiky. Většina textu má kompilační charakter převzatý z teoretických učebnic a z internetových stránek popisovaných subjektů. Autor projevil dobrou orientaci v dané problematice, pochopil a dovedl stručně vysvětlit základní fakta v dané oblasti. Z mého pohledu mohl svůj výběr více směřovat k ústřednímu tématu disertace, místy je tato část zbytečně obširná a v dalším textu již autorem nijak nevyužitá (např. kap. 3.2 Přínosy mezinárodního obchodu, kde vysvětluje obecně známou teorii vyrovnávání cen, kap. 3.3 Protekcionismus, ve které velmi obecně popisuje důvody použití jednotlivých nástrojů, kap. 3.4 Mezinárodní dohody, kde se naopak omezil na pouhý popis historie bez konkrétnější aplikace na agrární sektor, nebo kap. 3.6 Vnitřní trh EU s obecnou charakteristikou principů fungování). Podle mého názoru by úplně stačilo soustředit se více na rozvedení významu a dopadů fungování Dohody o zemědělství (AoA), smluv Double zero a Double profit, programu SAPARD, stále ještě otevřené agendy z Doha (DDA) a hlavně opatření v rámci Společné zemědělské politiky EU. Všechno ostatní mohl autor považovat za natolik všeobecně známé, že tím nemusel zaplňovat cca 12 stránek textu. Musím pochválit kapitolu 3.9 Faktory ovlivňující mezinárodní agrární trh, kde teoretický přehled, byť přejetý od jiných autorů, byl vhodně doplněn empirickými daty (tab. 18, 19, 20).

K praktické části disertační práce, začínající kapitolou č. 4, rád konstatuji, že svým empirickým datovým základem, použitými modely a indexy a vyvozením faktických závěrů, rozhodně přispívá k výraznému posunu současného stavu řešené problematiky. Autor shromáždil úctyhodné množství dat, zpracoval je pomocí relevantních statisticko-matematických metod a v závěru dovedl agregátním způsobem interpretovat své výpočty a vyvodit závěry, které v této podobě nebyly v České republice ještě publikovány.

Z těchto důvodů mohu potvrdit, že cíle práce byly splněny a že předkládaná disertace představuje tvůrčí přínos v daném tematickém okruhu zkoumání.

3. Způsob, jak byly použité metody aplikovány a správnost dosažených výsledků

Výběr metod použitých v disertaci hodnotím celkově jako správný a danému účelu vyhovující. Autor použil Lafayův index a Trade balance index (produktové mapy) pro analýzu komparativních výhod; Grubel–Lloydův index pro analýzu extra- a intra-industry tradu; logaritmický rozklad pro analýzu vztahu obchodovaného množství a jednotkových cen; shluková analýza pro klasifikaci trendů a gravitační model pro analýzu faktorů agrárních obchodních údajů. Objem zpracovaných dat je mimořádný, výsledky analýz byly relevantně použity pro argumentaci a vyhodnocení stanovených hypotéz.

Co se týká samotných empirických údajů, dovolil bych si jednu poznámku. Autor použil k analýze komoditní struktury Harmonizovaný systém podle metodiky WCO (Harmonized Commodity Description and Coding System - HS) se zaměřením na Agrární agregace, zastoupené položkami HS 01 až HS 24. Analyzoval období je mezi lety 2000 a 2019 a čerpal zdroje Českého statistického úřadu, Eurostatu a UN Comtrade. Peněžní objemy uváděl v běžných i stálých cenách v amerických dolarech (USD), obchodované objemy v kilogramech (kg) a tunách (t). Až potud je jeho definiční rámec jasný a srozumitelný. Co však jasné není je důvod, proč si za bazický rok stálých cen vybral rok 2010. Měl by tuto volbu v textu, případně v rámci obhajoby, objasnit. Vzhledem k výkyvům cen ve sledovaném období právě výběr bazického období může výrazně ovlivnit celkové závěry disertace.

Druhá poznámka se týká kompozice ceny. Není jasné, v jaké dodací paritě jsou ceny kalkulovány (např. podle Incoterms). I když se autor soustředí převážně na vnitro unijní obchod, mohou přesto dodací náklady obchodované ceny ovlivnit. Doporučuji, aby se autor v textu nebo při obhajobě k této otázce vyjádřil.

Třetí poznámka se týká pohledu na cenu z hlediska produkčních nákladů. Autor na str. 44, 48, 49 a 55 správně zmiňuje vliv dotačních titulů k cenám agrárních produktů v EU, nicméně ve svých analýzách tento faktor nebere v úvahu a pracuje pouze s koncovými exportními cenami. Možná by bylo vhodné zmínit vliv evropských dotací alespoň v závěru práce či v rámci vědecké rozpravy s uvedením subjektivního autorova odhadu, jaký dopad na hodnotu exportů a importů České republiky v agrárním sektoru by mohly evropské dotace mít. Jistě by se výpočty tohoto typu mohly stát i zajímavým námětem pro další výzkum v dané oblasti.

4. Uplatnitelnost výsledků pro praxi

Autorův přínos jednoznačně spočívá v provedení multikriteriálních analýz faktorů ovlivňujících agrární zahraniční obchod ČR. Zejména porovnání komparativních výhod pomocí Balassových indexů umožňuje detailně rozpoznat jednotlivé komoditní agregace a jejich poměry k celkovým objemům zahraničního obchodu. Nicméně, Balassův index, jak známo, neumožňuje porovnávání v čase a ani porovnávání jednotlivých ekonomik navzájem.

Možná z tohoto důvodu autor použil shlukovou (clusterovou) analýzu, jejíž předností je možnost identifikovat celkové hodnoty agrárních exportů do dané země za celé zkoumané období, stanovit dynamiku vývoje exportované hmoty, dynamiku vývoje kilogramových exportních cen a dynamiku vývoje komparativních výhod.

V kombinaci s gravitačními modely pak disertace přináší srovnávací pohledy na hodnoty exportů, pružnost HDP obchodního partnera, pružnost počtu obyvatel obchodního partnera a pružnost vzdálenosti hlavních měst.

Takto komplexně zpracovaná problematika má širokou uplatnitelnost v praxi, a to jak na úrovni vrcholových orgánů státu pro účely plánování a řízení rezortu, tak i na úrovni komerčních agrárních subjektů, realizujících své obchodní záměry a strategie.

5. Prokázání znalostí v oboru a formální úroveň práce

Doktorand prokázal rozsáhlé znalosti z oblasti zahraničního obchodu s agrárními produkty, dobře se orientuje v otázkách obchodní politiky EU, má přehled o mezinárodních dohodách a institucích týkajících se obchodních vztahů mezi zeměmi a zejména projevil schopnosti práce s rozsáhlými daty a řadou ekonomicko-statistických modelů.

Doktorand pracoval systematicky, text má přehlednou strukturu, kapitoly logicky navazují, formální úprava vyhovuje předepsaným normám, jazyková a stylistická úprava práce je na průměrné úrovni. Tabulky a grafy jsou přehledné, zdroje jsou náležitě ocitovány, bibliografie, seznamy tabulek, obrázků, grafů a použitých zkratk jsou také formálně v pořádku. Rozsah práce odpovídá daným předpisům.

6. Závěrečné zhodnocení

Celkově hodnotím předkládanou disertační práci jako zdařilou a vyhovující požadavkům doktorského studia na vysoké škole. Autor přinesl nové pohledy na vývoj agrárního zahraničního obchodu České republiky, jeho závěry jsou využitelné jak pro další teoretické bádání, tak i pro praktické využití. Jeho znalosti a schopnost vědecky pracovat byly prokázány.

Proto mohu konstatovat:

**Disertační práci na téma „FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ AGRÁRNÍ ZAHRANIČNÍ OBCHOD
ČESKÉ REPUBLIKY“ jsem prostudoval
a DOPORUČUJI**

**k obhajobě před komisí pro disertační práce Provozně ekonomické fakulty ČZU v Praze
a po jejím úspěšném zvládnutí udělení titulu doktor (Ph.D.).**

V Praze dne 21. listopadu 2021

Ing. Jaroslav Halík, MBA, Ph.D.
Vysoká škola ekonomická v Praze
Katedra mezinárodního podnikání FMV
nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3